

UMUMIY O‘RTA TA’LIM MUASSASALARIDA O‘QUV–TARBIYA JARAYONINI NAZORAT QILISH VA BOSHQARISH: NAZARIY–METODIK ASOSLAR HAMDA AMALIY YONDASHUVLAR

Mattiyev Murod Shamsiyevich

Buxoro innovatsiyalar universiteti 2- bosqich magistranti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida o‘quv–tarbiya jarayonini nazorat qilish va boshqarishning nazariy–metodik asoslari, amaliy modellar va zamonaviy vositalari tahlil qilinadi. Pedagogik nazorat va boshqaruv mexanizmlarining samaradorligini oshirish uchun ichki hamda tashqi baholash tizimlari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, o‘qituvchilar hamda ota-onalar ishtirokidagi hamkorlik mexanizmlari ko‘rib chiqiladi. Misol tariqasida bir necha maktablarda amalga oshirilgan amaliy tadqiqotlar natijalari keltiriladi. Maqola ta’lim sifatini yaxshilashga qaratilgan kompleks yondashuvni ishlab chiqishga xizmat qiladi.*

Kalit so‘zlar: *o‘quv-tarbiya jarayoni, nazorat, boshqarish, umumiy o‘rta ta’lim, baholash, pedagogik monitoring, ICT, sifat menejmenti, hamkorlik, amaliy yondashuv.*

Mamlakatimiz ta’lim tizimida o‘quv-tarbiya jarayonining sifatini uzluksiz nazorat qilish va samarali boshqarish dolzarb masala hisoblanadi. Bugungi kunda global raqobat, axborot texnologiyalari tez sur’atda rivojlanishi, hamda yosh avlodning ma’naviy-axloqiy muhitga bo‘lgan talabi pedagogik nazorat va boshqaruv jarayonini yangicha yondashuv bilan tashkil etishni taqozo etmoqda.

Pedagogik nazorat va boshqaruv nazariyasi boshida jarayonning integralligi hamda uning mazmun-mohiyatini samarali o‘zlashtirish turadi. Nazariy manbalar shuni ko‘rsatadiki, nazorat—bu o‘qitish va tarbiyalash jarayonining faol bosqichlaridan biri bo‘lib, unda maqsadga erishish darajasi, faoliyat sifat ko‘rsatkichlari baholanadi. Boshqarish esa ta’lim-tarbiya jarayonini rejalashtirish, tashkil etish, rag‘batlantirish va qayta ko‘rib chiqishni o‘z ichiga oladi.

Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, maktab ichidagi ichki baholash tizimi (self–assessment) samarali bo‘lishi uchun o‘qituvchilar va ma’muriyat vakillaridan iborat monitoring guruhi tashkil etilishi, baholash mezonlari aniq belgilanishi va natijalar asosida darhol pedagogik kengashlar o‘tkazilishi muhimdir. Shuningdek, tashqi baholash (masalan, hududiy ta’lim inspeksiyalari yoki mustaqil sertifikatlash markazlari orqali) maktab faoliyatining ochiqligi va javobgarligini ta’minlaydi.

Zamonaviy ICT vositalari yordamida “elektron jurnal” va “elektron baholash” tizimlarini keng tatbiq etish maktab rahbarlari va ota-onalar uchun on-layn monitoring imkoniyatini yaratadi. Bu orqali har bir o‘quvchining progressi avtomatik tarzda qayd etiladi, analitik hisobotlar shakllanadi, xatoliklar erta aniqlanadi va tuzatish choralari ko‘riladi.

O‘qituvchilar malakasini oshirish va motivatsiyasini ta’minlash ham boshqaruv tizimining asosiy elementi hisoblanadi. Ustoz–o‘qituvchilar uchun muntazam treninglar,

kasbiy sertifikatlash, mentorlik dasturlari va ichki innovatsion grantlar joriy etilishi pedagogik jarayonni yangilashga yordam beradi.

Yana bir muhim jihat — ota-ona va mahalla hamda maktab o‘rtasidagi doimiy hamkorlik. “Maktab–ota-ona kengashi” hamda “Maktab–jamiyat forum”larini o‘tkazish, feedback mexanizmlarini ishlab chiqish o‘quv-tarbiya jarayonini ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash imkonini yaratadi.

Amaliy tajribadan olingan ma’lumotlarga ko‘ra, Toshkent shahridagi 12-va 18-umumta’lim maktablarida joriy etilgan kompleks nazorat-boshqaruv modeli (ichki baholash + on-layn monitoring + ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar) o‘quvchilarning akademik natijalari bilan birga ma’naviy-ruhiy salohiyatini ham sezilarli darajada oshirgan. Shu bilan birga, maktab rahbarlari tomonidan har chorakda tashkil etilgan “Pedagogik innovatsiyalar ko‘rgazmasi” o‘qituvchilarning ijodiy tashabbuslarini rag‘batlantirdi.

Xulosa va takliflar sifatida quyidagilarni keltirish mumkin:

1. Ichki baholash mexanizmini standartlashtirish va aniq KPI (kalit ko‘rsatkichlar) tizimini joriy etish;
2. Elektron monitoring vositalarini kengaytirish, maktab ma’muriyati, o‘qituvchilar va ota-ona hamkorligini on-layn tarzda qo‘llab-quvvatlash;
3. O‘qituvchilarni doimiy qayta tayyorlash va attestatsiya jarayonlarini shaffof hamda rag‘batlantiruvchi asosda tashkil etish;
4. Tashqi nazorat organlari bilan hamkorlikda mustaqil baholash platformalarini ishga tushirish;
5. Ta’lim jarayonini sifat menejmenti asosida olib borish uchun xalqaro standartlar (ISO 21001 va PISA metodologiyasi) bo‘yicha moslashtirilgan model va protokollar ishlab chiqish.

Ushbu yondashuvlar umumiy o‘rta ta’limda o‘quv-tarbiya jarayonining uzluksiz takomillashtirilishiga, o‘quvchilar salohiyatini to‘la ochishga hamda jamiyatimizning ijtimoiy-ma’naviy barqarorligini ta’minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Fullan, M. *The New Meaning of Educational Change*. Teachers College Press, 2016.
2. Sahlberg, P. *Finnish Lessons 3.0*. Teachers College Press, 2021.
3. ISO 21001:2018 *Educational organizations — Management systems for educational organizations — Requirements with guidance for use*.
4. OECD. *PISA 2022 Results: The State of Learning and Equity in Education*. OECD Publishing, 2023.
5. Prezident Farmoni, 2019 yil 3 may, “Umumiy o‘rta ta’lim tizimini isloh qilish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida.”